

Mi voltunk a legboldogabbak, ha Weeber szívességet kért tőlünk...

Harc a restitúcióért

A restitúció latin kifejezés, magyarul visszaszolgáltatást vagy jogsértés helyrehozását jelenti. Az újkori történelem viharos időszakaiban rendszeresen előfordult, hogy államoktól, intézményektől, emberektől elvették tulajdonaikat. A károsultak – ha szerencséjük volt – jogorvoslatban részesültek. A restitúció majdnem mindig türelemjáték: a károsultnak ki kell várnia, amíg a károkozó vagy annak jogutódja elrendeli a status quo helyreállítását. Ha egyáltalán. És még akkor sem garantált a remélt végeredmény. Az erdélyi egyházi ingatlanok jelenlegi vontatott restitúciója például nem enged sok jóra következtetni. A Húsvét-szigetek lakói viszont jó eséllyel hamarosan viszontlátják tárgyi emlékeiket, amelyeket egykor Thor Heyerdahl vitt magával Norvégiába. Németországi és osztrák múzeumok a mai napig megválnak olyan festményektől, amelyeket a náci időkben koboztak el eredeti tulajdonosaiktól.

Magyarországon is zajlanak restitúciós értelemben vett tulajdonjogi viták, igaz, rendszerint zárt ajtók mögött. Sajtóhír akkor lesz belőlük, ha valamelyik közgyűjtemény végre-valahára lemond az általa jogtalanul őrzött műtárgyról. Míg a visszaszolgáltatás manapság ütős paragrafusoktól és ügyvédi leleménytől függ, a háború utáni közvetlen kárrendezési időszakban a győztes hatalmak jóindulatára és magyar kezek kitartó munkájára is szükség volt. Előfordult, hogy a szorgosságért hazánkban köszönet helyett megtorlás járt. Az alábbiakban egy ilyen esetet szeretnék felidézni.

Varvasovszky László 1946 nyarán megtisztelő feladatot kapott a pénzügyminisztériumtól. Azzal bízták meg, hogy irányítsa a Bécsben létesülő magyar visszaszolgáltatási bizottságot. A jogász végzettségű Varvasovszkynak ez volt a harmadik kiküldetése: 1938-tól hat éven keresztül a Külkereskedelmi Hivatal berlini kirendeltségén dolgozott, majd 1944 végén átmenetileg a bécsi képviselőre helyezték át. A háború után leigazolták és visszavették az állami apparátusba. Új munkadói elismerték náciellenességét, és nagyra értékelték kiváló angol- és németnyelv-tudását, valamint bécsi hely- és helyzetismeretét. Varvasovszky Hahn Sándor székesfővárosi hivatalnokkal indult útnak, aki a frankfurti restitúciós bizottság vezetői posztját kapta meg. Főnökük, Nyárádi Miklós kigazdapárti pénzügyi államtitkár a lehető legmélyebb vízbe dobta mindkettőjüket, minthogy az 1944/45 telén Magyarországról a Birodalom területére „átmentett” javak volumenéről ekkoriban egyetlen szereplőnek sem lehetett tiszta képe. Az amerikaiak már évek óta készültek a „talált tárgyak” gondozására – a megszállt országokból összehordott ipari és kulturális értékek mennyisége minden korábbi elképzelésü-

ket felülmúlta. Magyarországon eddig épphogy csak sommás listába foglalták az elhurcolt javak kategóriáit, anélkül, hogy ismerték volna a tárgyak konkrét fellelhetőségét. A magyar meghívottak kétségkívül elismerésnek vették, hogy vesztes ország képviselőiként egyáltalán szóba állnak velük. Ezért a személyes jelenlétért a Nagy Ferenc vezette kormány már hosszú hónapok óta lobbizott Moszkvában és Washingtonban.

Hahn és Varvasovszky a tájékozással kezdte. Biztatóan hangzott, hogy a szovjet megszállási övezetén kívül szabadon kutathatnak, gondolhatják a javakat, és felkészíthetik a visszaútra. A nagy ismeretlenben azonban magukra maradtak. A nyugati zónákban buzgólkodó külföldi restitúciós misszióktól hiába vártak támogatást. Mindegyik érintett országnak megvolt a maga története és a győztes-vesztes gátlásküszöböt nehéz volt átlépni. A horthysta vagy nyilas magyar emigrációval pedig más okokból kerülték a találkozást. Varvasovszky puhatolózását megkönnyítette, hogy sejtette, hol vagy kinél lehetnek a határállomásokon felállított kiléptető és a határon túli elosztó pályaudvarokra küldött beléptető jegyzőkönyvek stenciljei. Legtöbbet a címzettek adataitól remélt, azonban fokozatosan rájött: a véletlenek kedvező összejátszása kellett ahhoz, hogy az áru valóban oda érkezzen, ahova szánták. Még a Szépművészeti Múzeum aprólékos gondossággal kitessekelt műkincsei, a MNB aranykészlete vagy a pénzügy-igazgatóságoknál felhalmozott, zsidó tulajdonból származó értéktárgyak sem mindig azon az állomáson értek célba, ahova expediálták őket. A menekülőben lévő magyarországi főhivatalnokok, akik az utolsó pillanatig nemzetvezetőnek, miniszternek vagy legalábbis államtitkárnak képelték magukat, valójában saját bőrüket mentették.

A keresett jegyzőkönyvek csak részben bukkantak elő. Ezek alapján némi ráhagyással megállapítható lett, hogy több tízezer vagon és több száz uszály került át majdnem egymillió tonnányi rakománnyal a határ túloldalára. A közutakon kigördült járművek számát talán nem véletlenül csak német kortanú tudta felbecsülni. Kurt Becher volt az, aki német részről 1944 novemberétől az élelmiszer-tartalékok magyar frontvezetésekből történő kiürítését irányította. Kiderült, hogy a kiléptető bizottságok túlságosan lezserül adminisztráltak, és a beléptetőik gyakran nem tudták, mit vesznek át. Ha egyáltalán átvettek valamit, hiszen a pályaudvarokat nemegyszer lebombázták, vagy az útelértítés miatt megközelíthetetlené váltak. A Dunán kiömlesztett javak elé gyakran a jégtömbök emeltek torlaszt. Pedig micso-da alaposággal szervezték magyar–német koprodukcióban Magyarország kiürítését! Tucatnyi rendelkezés született – a papír minden árutípust, garanciát és ígervényt elbírt. Egyedül a menekültek javaival nem számoltak, mert senki sem láthatta előre, hogy 1944–45 fagyos heteiben annyi magyar hitehagyott – hátán háza, kebelén kenyere – tömegesen átjelentkezik az idegenbe. Utólag persze kiderült, hogy a javak egyáltalán nem harmóniában hagyták el az országot. Helyenként kizárólag a németek kénye-kedve döntötte el, hogy honnan, mit, hova ürítsenek. A kávé és dohány birodalmi központjának anyagából értesülünk, hogy az 5. SS-Wiking páncélosadosztály 1945 januárjában a komáromi dohányraktárból a városparancsnokság

kifejezett engedélyével több száz tonna dohányt vagonokba préselt, s amikor az megérkezett a Birodalomba, a „dohányfelügyelet” elhelyeztette néhány depóban, majd közvetlenül az összeomlás előtt beömlesztette a német gazdaságba. A „szerencsés” dohányzók Levente cigarettára gyújthattak a szövetségek bombazáporában. A hatóságnak 1945 márciusában még arra is futotta energiából, hogy gondoskodjon a komáromi fuvarba mintegy véletlenül belekerült többkösárnyi magyar szerszám értékesítéséről. Ennyit a német alaposságról.

Paripák, fillérek, úthenger

Hahn Sándornak annyiban lehetett könnyebb dolga, hogy első világraszóló sikerét, a MNB 33 tonnányi aranyrúdjainak restitúcióját a nagyhatalmak már előkészítették számára. Második diadalához, a müncheni gyűjtőállomáson őrzött magyarországi műkincsek hazajuttatásához pedig a németországi amerikai kormányzat legfelsőbb szintjén asszisztáltak. Varvasovszky László hozzá képest szerényebben debütált: neki az „aranyvonat” Ausztriában maradt, kevésbé látványos tárgyai jutottak. A teljesség igénye nélkül: a földművelésügyi minisztérium erdőgazdálkodási főkönyvei, földmérő műszerei, vízórái, analóg barométerei, valamint a székesfőváros többleládayi leltári anyaga. Értékeljük utólag, hogy ezekben a rekeszekben az 1703. évi budai és pesti kiváltságlevelek eredeti példányai lapultak. A restitúció első hónapjaiban még MTI-hír volt, hogy a bécsi misszió jóvoltából hazaérkezett egy úthenger. Hamarosan jöttek az erősebb fogások: az Első Magyar Gazdasági Gépgyár masinái, a Váci Első Magyar Kötszövő uszálynyi nyersanyaga, a Magyar Optikai Művek berendezései, a Mezőgazdasági Ipari Kísérleti Intézet teljes laboratóriumi felszerelése, több ezer kis faládayában csörömpölő fillérmék és még sorolhatnánk.

Kezdetől szűnni nem akaró kihívást jelentettek a lovak, amelyek összegyűjtésében a linzi irodát vezető Wanié András, a földművelésügyi minisztérium kiküldöttje vitte a prímet. A paripák sorsa mindvégig restitúciós sérelem maradt: a tízezernél több kihurcolt lóból még 1945-ben sokat szétosztottak osztrák és német gazdák között, a katonai kötelékekben kihajtott huszárlovakat önkényesen leszerelték, a bábolnai ménes neveltjeit szérumgyártásra zsákmányolták ki, vagy az USA-ba vitték. A magyarokon kívül senki sem törődött azzal, hogy ezek a négy lábúak nem is olyan régen a legnagyobb becsben tartott *tartalék javakként* érkeztek. Talán azok az itthoni igavonók jártak legjobban, amelyek az első békenyáron a visszavándorlók szekérfogatjait húzhatták haza. Varvasovszky és linzi kollégái fáradhatatlanul szorgalmazták a lószemléket az amerikaiaknál.

Varvasovszky a legtöbb restitúciós engedélyt Richard P. Weeber aláírásával kapta. Mi több, gyakran az amerikai őrnagy jeepjén utazták be az osztrák vidéket, ha pedig Varvasovszky szeme előtt futott ki a Mozart Express a linzi pályaudvarról, akkor Bécsbe is együtt tértek vissza. Munkakapcsolatuk már-már barátsággá szövődött. Magyarországon elégedetten fogadták a restitúciós eredményeket. Varvasovszkynak 1947 kora nyarán a Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozatát adományozták, majd nem sokkal

később külkereskedelmi tanácsossá nevezték ki, és átemelték a kedvezőbb VI. fizetési osztályba. Pályája felívelt, magánélete is boldognak látszott: feleségével éppen első közös gyermeküket várták.

A nagyobb távolság ellenére Németországból sokáig egyszerűbben lehetett intézni a restitúciót, mint Ausztriából. Az ottani amerikai hatóságok önállóan tevékenykedtek, és saját kezükben tartották az ügymenetet. Az elvben szuverén, bár négyhatalmi ellenőrzés alatt álló Ausztria ezzel szemben fenntartotta magának a jogot, hogy beleszóljon a folyamatba. A megszálló hatalmak időnként döntőbíróként léptek fel, ha a kancelláriahivatal és a visszaszolgáltatási bizottság között nézeteltérés támadt. Ez a körülmény kényessé tette Varvasovszky szerepét. Mint ő maga jelentette 1947 szeptemberében a pénzügyminisztérium külföldre hurcolt magyar javak ügyosztályának: „Az amerikaiak hallgatólagosan olyan engedményeket tesznek a Bizottságnak, melyek messze meghaladják a baráti gesztus fogalmát. [...] Hangsúlyozni kívánom azt azonban, hogy a »Gentleman Agreement« megállapodások szóban történtek, kizárólag személyi természetűek. [...] Megjegyzem még, hogy a zónában levő amerikai szervek sem tudnak ezekről a megállapodásokról, ezek kizárólag a bécsi főparancsnokság tisztjei és köztem jöttek létre, és ezeknek nyilvánosságra hozatala az amerikai tiszték azonnali leváltását idézhetné elő. Hogy ez a további restitúciós munkánk sikerét milyen károsan befolyásolná, azt nem kell bővebben hangsúlyozni.” Ez az informalitás a pénzügyiseket akkor még nem zavarta; csak jöjjön minél több áru.

Az év kellemetlen meglepetést tartogatott. A *Magyar Nap* 1947. december 14-én egy K. Gy. monogramos cikkben közölte, hogy Varvasovszky és Wanié több Bszkart autóbusz restitúcióját elszabotálta, és nem akadályozta meg a vállalat kiküldöttjeinek az amerikaiak általi őrizetbe vételét. Egy ilyen gazdasági és politikai vád az adott történelmi helyzetben korántsem volt tréfadolog.

1948. január közepén a hegyeshalmi pályaudvarra befutott egy szerelvény, amelyben amerikai katonák magyar hontalanokat kísértek haza. A határőrök az amerikaiakat leszállították a vonatról, miközben szovjet katonák állítólag minden mozdítható tárgyat elhordtak a fülkékből. Az amerikai tiltakozásra a magyar fél utólag azt állította, hogy a GI-ok a zónából hozott portékákkal csencseltek a faluban, és nem volt beutazóvízumuk. Mellesleg korábban ezt nem is kérték tőlük. Akárhogyan is, Hegyeshalmon a hidegháború egyik első csatája zajlott. Az incidens rövid távon az USA-nak jött kapóra. Április 15-én a katonai kormányzat átnyújtotta az időközben Karlsruheba költözött magyar visszaszolgáltatási bizottságnak a kiutasító rendelkezést. Hahn Sándornak és beosztottjainak harminchat órán belül el kellett hagyniuk az amerikai övezetet, irattárukat nem vihették haza. Ennél súlyosabb gondot okozott, hogy magukra maradtak az immár becsomagolt és hazaszállításra felkészített javak, hídépítő anyagok, a Bodroghközi és Nyíregyházavidéki Vasút, a budapesti HÉV és még sok minden más. Akkori becslések szerint a Németország amerikai zónájában rekedt magyar javak értéke húszmillió dollárra rúgott. A váratlan kialakulás az angol övezetben működő csoportot is érintette, és valóságos disszidálási hullámot indított el. Veress László

bielefeldi bizottságvezető Nagy-Britanniába menekült, Hahn Sándor átmenetileg visszatért Budapestre, megvárta soron következő kiküldetését, s – néhány hónapos kinntartózkodás után – az USA-ba váltott repülőjegyet. A pénzügyminiszterré kinevezett Nyárádi Miklós 1948-ban szintúgy a szabad világ mellett döntött.

Varvasovszky nem vehette át automatikusan az elárvult németországi ügyeket, mert megbízatása Ausztriára szólt. Ráadásul 1948 áprilisában ő is rossz hírt kapott. Az ausztriai USA-főparancsnokság értesítette, hogy az elhurcolt javak restitúcióját tokkal-vonóval az osztrák kormányhoz tette át. A bécsi hatóságokkal való kapcsolattartásra maga Gerő Ernő pénzügyminiszter hatalmazta fel Varvasovszkyt. Az amerikaiaknak azért még volt szavuk, és Weeber is a helyszínen maradt. Varvasovszky pozíciója látszólag megerősödött, de teljes biztonságban nem tudhatta magát. 1948 májusában linzi kollégáját, Wanié Andrást a földművelésügyi minisztérium – belügyminisztériumi kérésre – váratlanul hazarendelte. Wanié napok múlva saját vádiratát olvashatta Budapesten. A népügyészség egy 1945-ös feljelentést vett elő, amely szerint a gyanúsított Köncsögpusztán, a földosztás okán, tanyája új birtokosait durva szavakkal illette. A jogászok szerint ezzel kimerítette az izgatás büntetét. A linzi irodavezetőt, akiről Bebrits Lajos kommunista államtitkár nem sokkal korábban még azt mondta, hogy hála neki, „a vasúti felépítményekkel teli vonatkocsik úgy jönnek haza, mint égből a manna”, a bíróság hat hónapi börtönbüntetésre ítélte. A még mindig gyanútlan Varvasovszky szót emelt érte Vas Zoltánnál és Gerő Ernőnél. Wanié négy hónapot töltött internálótáborban, majd 1949 májusában a fellebbviteli bíróság helyt adott semmisségi panaszának, de többé nem térhetett vissza Ausztriába.

Mostantól rájárt a rúd az Ausztriában szolgáló bizottságtagokra. Közülük többen vették a sátorfájukat, és szaktudásukat az éledező osztrák gazdaságnak kínálták fel. Varvasovszky a helyén maradt, és amikor 1949 áprilisában soros jelentéstételre hazarendelték, talán sejtette, hogy kockázatos a beutazás, de engedett kötelességtudatának, és autóba ült. A katonapolitikai osztály Hegyeshalmon szabályos letartóztatási paranccsal várta. Saját szolgálati gépkocsiján szállították a Bartók Béla úti Zalka Máté laktanyába. Három napon keresztül erős reflektorfényben próbálták kiszedni belőle mindazt, amit nem követett el. Azzal gyanúsították, hogy az amerikaiaknak kémkedik, s azt akarták elérni, hogy álljon az ő szolgálatukba. Varvasovszky remélte, hogy munkaadója, a pénzügyminisztérium majd kiáll érte – ez nem történt meg. Két hetet töltött Budapesten, többször is becitálták az Anker köz 3. sz. alá, ahol a titkosrendőrség konspiratív lakást tartott fenn. Győzködték és fenyegették, de ekkor még visszaengedték bécsi munkahelyére.

Torzszalkodó megszállók

Veszélyérzetét minden bizonnyal tompította, hogy sikeres restitúciós időszak állt mögötte. 1948-ban – az említett nehézségek ellenére – olyan magánkollektiókból származó festményeket szerzett vissza, mint Munkácsy Mihály nagy méretű, *Beszélgetés* című olajfestménye egykor Vida Jenő tu-

lajdonából vagy Iványi-Grünwald Béla *Kecskeméti országútja* Káldi Jenő Rezeda utcai otthonából. Gyanítható, hogy az értéktárgyakat a műgyűjtők villáiban elszállásolt németek emelték el és vitték magukkal. Varvasovszky a festményekkel teli restitúciós ládákhöz csapta a miniszterelnökség súlyos kilókat nyomó ezüst étkészletét, amelyre Grazban talált rá. Mivel a linzi iroda időközben bezárt, a bécsieknek egyre többet kellett utazniuk az országon belül. Ekkoriban kezdtek bontani a Felső-Ausztriába jutott uszályok rakományait, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy ha nem tartózkodott magyar képviselő a helyszínen, az osztrákok jószereivel elcsaklították azokat. Golyóscsapágyakra vagy acélrudakra helyben is lépten-nyomon igény mutatkozott. Maguknak az uszályoknak a hazaszállítása pedig a – lovakéhoz hasonlóan – mindvégig neuralgikus pontja volt a restitúciónak. A legtöbb magyar hajó eredetileg a németországi Passauig jutott, ahonnan közel kétszázat 1946 végén elindítottak Magyarországra. Nem egyszerre érkeztek meg, mert ha nem is a vízsodrás, de a megszállók közötti torzszalkodás miatt némelyiket a linzi határállomáson kényszerpihenőre fogták, vagy visszairányították Passaubá. Az utóbbiak ott „felejtődtek”, amikor az amerikaiak kiutasították Hahnékat.

Jóllehet Varvasovszky kompetenciája osztrák területre korlátozódott, az amerikaiak szóba hozták a passauai magyar hajókat. Hatot rakományostul átadtak volna. Ráadásul sebtében, mert már német földről is visszavonulóban voltak. 1949 májusában megalakult az NSZK, és az új hatóságok vették át a restitúciós lantot. A budapesti pénzügyminisztériumban üdvözölték a lehetőséget, noha tudták, hogy a szállítási költségeket nem lehet majd az osztrákok nyakába varrni, és még kevésbé az amerikaiakéba. 1949 májusában Varvasovszky kollégája Budapesten letárgyalta a részleteket. A pénzügy kész volt százezer schillinget áldozni a célra, sőt siker esetén a bécsi munkatársaknak prémiumot helyezett kilátásba.

Varvasovszky nekilátott az előkészületeknek. A színen ismét felbukkant Weeber őrnagy, akinek Magyarország hálás lehetett több százezer dollár értékű restitúciós szállítmányokért. Szokatlan módon most ő rukkolt elő kéressel: anyagilag, úgymond, kissé megszorult, s kölcsönként 2500 schillinget, azaz száz dollárnál valamivel kevesebbet. Varvasovszky a bizottság kasszájából kiemelte az összeget, és a kezébe adta. Ezután megkérte a pénztárost, hogy úti előlegként különítsen el további 8000 schillinget, ebből intézze a Weeber közbenjárásával megszerzendő vízumokat, a maradékot pedig váltassa át német márkára. A Passaubá készülő bizottságtagoknak napidíj járt.

Varvasovszky nem sokkal később elindult Budapestre, ahol egy titkos bécsi forrástól már tudtak a pénzmozgásokról. Október 31-én őrizetbe vették, és a Markó utcában előzetes letartóztatásba helyezték. November 2-án a Nagy-Budapesti I. kerületi Rendőrfőkapitányság bűnügyi osztályán kihallgatták, és közhivatalnoki minőségben elkövetett sikkasztás büntettségével gyanúsították. A vádemelőket, az ügynevezett uzsorabíróságot nem foglalkoztatta, hogy a terhelt néhány év alatt 200 millió forint vámértékű javat hozatott haza. Ők a néhány ezer schillingen lovagoltak. Varvasovszkynak a munka sikere érdekében fenntartott informális kapcsolata lett csapdájává. Köz-

ben felesége Bécsben felvette férje novemberi fizetését, 7902 schillinget, s azt 8000-re felkerekítve lelkiismeretesen visszautalta a restitúciós misszió számlájára. A hírt a rovincsolást végző pénzügyminisztériumi kiküldöttek eljuttatták Budapestre. A decemberi bírósági tárgyalásra tanúként idézett pénzügyminiszeri tisztviselők közül azonban csak egyvalaki jelent meg, a többieket a minisztérium nem mentette fel a hivatali titoktartás alól. Az egyetlen tanú is megtagadta a lényeges kérdésekre a választ, mert félt a hivatali főnökségétől. A bírák iratokat nem kértek be, rejtély, hogy miből tájékozódtak. Az 1950. májusi főtárgyaláson a törvényszék ugyan felmentette a vádlottat a sikkasztás büntette alól, ám bűnösnek találta a hivatali hatalommal való visszaélés vétségében, és hét hónapi börtönbüntetésre ítélte. A verdikt szabadlábra helyezést jelentett, mert beszámították a vizsgálati fogságban töltött nyolc hónapot. Az államügyészség viszont kevesellte a büntetés mértékét, és a szabadon bocsátás ellen is fellebbezett. Varvasovszky egyelőre börtönben maradt. Ekkor kapcsolódott be az eseménysorozatba az Államvédelmi Hatóság, amely két hónappal később „demokráciaellenes tevékenység fennforgása” miatt, azaz politikai alapon elrendelte az internálását, arra hivatkozva, hogy Varvasovszky szoros kapcsolatot tartott fenn az amerikaiakkal, és kémkedett nekik. Az ÁVH csak „befelé” tartozott indoklással. Varvasovszkyt a kistarcsai táborba hurcolták, ahol többedmagával átmenetileg föld alatti tömlöcbe zárták.

1951 januárjában marhavagonban érkezett Recskre. Eközben másodfokon tovább folyt a „rendes” jogi eljárás. A Legfelsőbb Bíróság 1952 szeptemberében újra vizsgálta az első fokú ítéletet, és továbbra is a minisztériumbeli utasítások szemrevételezése nélkül megállapította, hogy a schillingösszeget jogtalanul vette fel, mert ehhez előzetes engedélyt kellett volna kérnie. Ezzel megerősítette a hivatali visszaélés büntettét, s immár jogerős ítéletként az első fokon kiszabott hét hónapot egyévi börtönbüntetésre emelte. Varvasovszky már ezt is bőven leülte, de szabadon bocsátását az ÁVH-val szemben nem lehetett elérni.

1953 tavaszán a Nagy Imre-kormány közkegyelmet hirdetett, s Recsken is megkezdődött a tábor feloszlata. Csakhogy az ÁVH a szabadulókkal különböző nyilatkozatokat íratott alá. Volt, akit beszerveztek besúgónak, volt, akivel beismertették a rárótt bűneit, és mindenkit titoktartásra köteleztek. Varvasovszky elé kész jegyzőkönyvet tettek, amelyben „bevallotta”, hogy az amerikaiaknak adatokat szolgáltatott ki. Így terelődött az ügye ismét jogi útra. 1953 szeptemberében Recskről Kistarcsa érintésével visszavitték a Markó utcába. Az ügyészség ott kihallgatta, s az ÁVH által konstruált újabb vádpontokkal szembesítette. A „fülesek” a pénzügyminisztériumtól jöhettek. Ezúttal tanúkat is mozgósítottak. A Bszkrt 1947-es kiküldöttjei előadták, hogy Varvasovszky szabotálta a buszok restitúcióját. Vásárhelyi János, a Honvéd Térképészeti Intézet volt parancsnoka, aki ekkor már a tábornokok perének vádlottjaként ötödik éve börtönben ült, ÁVH-s nyomásra azt állította, hogy Varvasovszky lassította a Nyugatra hurcolt térképanyag visszaszolgáltatását, s „felhívta az amerikaiak figyelmét a hadászat szempontjából fontos térképekre”. A tényállást a Budapesti Fővárosi Bíróság hír-

hedt Jónás-tanácsa vizsgálta felül, amely ezúttal – 1954 áprilisában – meg-
lepetéssel szolgált, miután Vásárhelyi visszavonta az ÁVH által kicsikart
terhelő vallomását, és a buszok ügyében is megdőlt a vád. Varvasovszkyt
felmentették a „közhivatali kötelezettségzegéssel elkövetett népellenes
bűntett” vádja alól.

Jellemző módon a vád alapjául szolgáló mulasztásának ráadásul restitúciós
hozadéka volt. Varvasovszky a térképanyaggal együtt értékes geodéziai me-
rőműszereket is hazajuttatott, noha ezekre Jugoszlávia úgyszintén benyúj-
tott hivatalos kérelmet. Belgrádban ugyanis deklarálták, hogy a tárgyak
Szabadka kiürítésekor kerültek Budapestre és onnan Ausztriába. Csak a
bennfentesek tudhatták, hogy a magyar misszióvezető gyorsaságának kö-
szönhetően Jugoszlávia néhány teodolittal szegényebb lett.

Egy budapesti panellakásban élt

Varvasovszky szabadulása után kétkezi munkásként kereste kenyerét,
majd egy KtSz anyagbeszerzője lett. 1967-ben útlevelet kapott, és felbuk-
kant Bécsben. Felesége és fia nagy reményeket fűztek a látogatáshoz. Őket
is próbára tette a sors: az 1949-es letartóztatás után el kellett hagyniuk a
szolgálati lakást, és éveken át alig tudtak valamit a családfőről. Támogatást
vagy együttérzést sem Weebertől, sem a Bécsben maradt bizottságtagok-
tól nem kaptak. Most véglegesen elbúcsúztak a „vendégtől”. Varvasovszky
ugyanis ekkor már egy budapesti panellakásban lakott kedvesével, és új éle-
tet élt. Az ötvenes évek vége óta saját hírnevét próbálta helyreállítani. Régi
munkatársai idővel összeszedték minden bátorságukat, és elismerő nyilat-
kozatokat adtak neki írásba. A perújrafelvételhez kihallgatott Bánky Elem-
ér, Varvasovszky akkori helyettese, majd utódja, aki a bécsi irodát 1954-es
feloszlataásáig vezette, beszámolt arról, hogy Weeber még 1949 őszén vissza-
térítette a kölcsönt. „Az az igazság, hogy mi voltunk a legboldogabbak, ha
Weeber szívességet kért tőlünk, és ha az én időmben tízszer ekkora összeget
kér, én boldogan fizettem volna ki neki.” A pénzügyminisztériumból bekért
korabeli utasításból kiderült, hogy Varvasovszkynak joga volt előzetes enge-
dély nélkül pénzt felvenni. 1967-ben a Fővárosi Főügyészség megállapítot-
ta, hogy a misszióvezető nem követett el hivatali visszaélést. Harmincezer
forint kárpótlást ítélték meg neki. Varvasovszky ekkor már harmadik éve
a Pénzügyminisztérium Központban dolgozott. A sors fintora, hogy annyi idő után
ismét kényes feladattal bízták meg. Értékelnie kellett Magyarország háború
utáni restitúciós eredményeit, és összeállítani az elkallódott javak igénylis-
táját. Viszontláthatta saját feljegyzéseit, amelyek anno nem jutottak el sem
a bírósághoz, sem pedig az ÁVH-hoz. Dezséri László vezérigazgató a sze-
mélyzeti osztálynak azt írta róla, hogy „a restitúció területén végzett mun-
kája az összes misszióvezetők között a legjobb volt”.

A teljes rehabilitálásra, mint annyi más „recski” fogolynak, a rendszervál-
tásig kellett várnia. Varvasovszky László 2000-ben halt meg, 88 éves korá-
ban.